

Elementer i god undervisning

Redskab til udvikling af interaktion i undervisningen

Dette redskab giver jer lærere mulighed for at stille skarpt på og udvikle jeres undervisningspraksis. Redskabet er baseret på vidensnotatet *'Elementer i god undervisning'*, som formidler pointer fra forskningslitteraturen om god undervisning. Redskabet er, ligesom vidensnotatet, opdelt i tre temaer: *'Interaktion i undervisningen'*, *'Struktur og organisering i undervisningen'* og *'Læringsmiljø'*. Vi har lavet ét redskab for hvert tema, og i dette hæfte er der fokus på interaktion i undervisningen.

Redskabet er udviklet i samarbejde med lærere, og det består dels af en guide til kollegial observation og dels af et spørgeskema til eleverne. Kollegial observation er en metode, som giver anledning til at drøfte iagttagelser af undervisningen og sammen reflektere over, hvad der fungerer godt, og hvad der kunne fungere bedre. Spørgeskemaet til eleverne giver jer mulighed for at få indblik i elevernes oplevelse af undervisningen. Redskabet har fokus på nogle af de elementer, der er med til at skabe et grundlag for den gode undervisning. De to perspektiver (kollegers og elevers) på undervisningen giver jer et fælles afsæt for at drøfte undervisningen og sammen reflektere over, hvordan undervisningen kan udvikles.

Redskabet er rettet mod det højere mellemtrin og udskolingen. Spørgeskemadelen kan nemlig godt være vanskelig for elever i 4.-5. klasse og er ikke egnet til indskolingen. Redskabet er desuden bedst egnet til de store fag som dansk og matematik.

Et arbejdsredskab til at undersøge og udvikle jeres undervisning

Hvad skal det bruges til?

Dette redskab er et udviklings- og arbejdsredskab til den fagligt nysgerrige lærer eller det fagligt nysgerrige lærerteam, som kan bruge det til at stille skarpt på forskellige elementer i egen praksis. Redskabet er ikke et måleredskab, og det kan derfor ikke bruges til at måle, hvor god undervisningen er. Derimod kan det give et værdifuldt indblik i, hvordan undervisningen tager sig ud fra hhv. elevers og kollegaers perspektiver, samt give anledning til refleksion og udvikling.

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Hvad består redskabet af?

Redskabet består af en observationsguide og et spørgeskema, som bygger på vidensnotatet 'Elementer i god undervisning'. Vidensnotat og redskab kan med fordel kombineres. Dvs. at I både kan læse om nogle af de centrale elementer i undervisningen og samtidig få et konkret og anvendeligt redskab til at stille skarpt på elementerne i jeres undervisning.

Redskab

Observationsguiden er et værktøj til at give jer et nyt blik på undervisningen. Den beskriver, hvordan en kollega kan indsamle systematiske iagttagelser i undervisningen, og hvordan I sammen kan bruge observationerne til at drøfte og udvikle undervisningen.

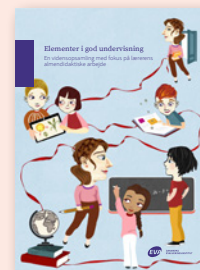

Spørgeskemaet er et værktøj, der kan gøre jer klogere på elevernes perspektiver på undervisningen. Spørgeskemaet kan tilpasses jeres klasse og give et overblik over alle elevers oplevelse af undervisningen. Resultaterne kan I bruge i fællesskab til at reflektere over, hvordan eleverne oplever undervisningen, og hvilken udvikling det kan give anledning til.

Vidensnotat

I **vidensnotatet** finder I en oversigt over elementer, der ifølge forskningen er med til at gøre undervisningen god. Vi har konkretiseret og kondenseret forskningen med fokus på at gøre den anvendelig.

Samspil mellem observationsguide og spørgeskema til elever

Når I bruger dette redskab til at undersøge jeres praksis, kan I vælge at arbejde enten med kollegial observation eller med spørgeskemaet til eleverne – eller I kan kombinere de to metoder.

Hvis I vælger at kombinere de to metoder, kan I fx gøre følgende:

- **Anvende værktøjerne parallelt.** Kollegial observation kan bruges parallelt med spørgeskemaet til eleverne. På den måde kan de to værktøjer belyse et emne fra to forskellige perspektiver, nemlig kollegaens og elevernes.
- **Brug jeres nysgerrighed som afsæt for observation.** Elevernes besvarelse af spørgeskemaet kan give anledning til nysgerrighed eller undren. Det kan fx være, at elevernes oplevelser på nogle områder adskiller sig fra jeres forventninger. Her kan observationsguiden bruges til at stille skarpt på disse områder og indhente iagttagelser fra undervisningen.

Sådan gør I

Start med at vælge et fokus for jeres undersøgelse

Redskabet giver jer mulighed for at belyse temaet 'Interaktion i undervisningen'. Når I skal observere eller undersøge elevernes perspektiver, er der behov for at udvælge et mindre fokus. Vælg fx 2-3 emner. Det kunne fx være, at I ønsker at blive klogere på emnerne 'Tydelig kommunikation og meningsfuldhed', 'Spørgsmålsorienteret dialog' og 'Differentiering i dialog og instruktion'.

Sådan anvender I observationsguiden

Brug observationsguiden som en hjælp til at fokusere jeres blik, når I observerer, og til at fastholde observationerne ved at tage noter undervejs. Noterne er jeres grundlag for den efterfølgende dialog om det, I så. Observationsguiden udgøres af punkterne i boksene med overskriften "Observation kig fx efter ..." i redskabet.

1 Aftal hvordan observationen skal foregå

Bliv enige om, hvor, hvornår og hvordan observationerne skal gennemføres. Skal observatøren være til stede i løbet af hele undervisningen, i hvilket fag og med hvilken klasse, og hvilken rolle skal observatøren have i løbet af selve undervisningen?

2 Gennemfør observationen

Medbring et print af observationsarket til undervisningen. Fokus bør være på beskrivelser af praksis, så I sammen kan reflektere over dem efterfølgende. Vær så beskrivende som muligt, når I tager noter, og undlad at vurdere. Beskrivelser af, hvordan læreren fx starter undervisningen, er bedre at arbejde med end en vurdering af, at timens start var vellykket.

3 Drøft i fællesskab

Samtalen om observationen giver rum for refleksioner over praksis og udvikling af praksis. I kan med fordel også medbringe resultaterne fra spørgeskemaet, så I kan se, hvordan hhv. kollegaer og elever oplever de dele og elementer af undervisningen, som I gerne vil blive klogere på.

- Den observerede lærer fortæller først, hvordan vedkommende oplevede undervisningen: hvad gik som planlagt, hvornår måtte der justeres?
- Observatørerne gennemgår deres iagttagelser og læser udvalgte passager fra observationsnoterne op.
- Fælles drøftelse med afsæt i følgende spørgsmål: Hvad hæftede vi os ved i forhold til det valgte fokus? Hvad inspirerede? Hvad giver det anledning til at udvikle/ afprøve?

Sådan anvender I spørgeskemaet til elever

Spørgeskemaet udgøres af spørgsmålene i boksene med overskriften "Spørgsmål til eleverne" i redskabet.

1 Afsæt tid til besvarelse af skemaet

Afsæt tid til, at eleverne kan besvare skemaet, så de kan få hjælp undervejs. Det er vigtigt, at eleverne er trygge ved at svare ærligt, og det er derfor afgørende med en god introduktion, hvor de får at vide, at I kun kan se klassens samlede svar – og at svarene skal bruges til at gøre jer klogere på, hvordan undervisningen kan blive bedre og ikke til at vurdere eleverne.

2 Opsæt og gennemfør spørgeskemaet

Opsæt og gennemfør spørgeskemaet med eleverne – enten på papir eller via en digital spørgeskema-løsning.

Når I sætter spørgeskemaet op, er det en god ide, at I indsætter nogle hjælpesætninger, så eleverne ved, hvornår de skifter fra en del af skemaet til den anden. Det kunne fx være, når eleverne skifter til emnet 'Spørgsmålsorienteret dialog': "De næste spørgsmål handler om måden, hvorpå din lærer bruger spørgsmål i undervisningen." Det er også vigtigt, at I husker at erstatte '[fag]' med fx 'dansk' eller 'matematik', afhængigt af hvilket fag spørgeskemaet er rettet imod.

3 Drøft i fællesskab

Sæt jer sammen og kig på elevernes besvarelser af spørgeskemaet. I kan tage afsæt i følgende spørgsmål:

- Hvad hæfter I jer især ved?
- Hvad overrasker jer?
- Hvad giver det anledning til at udvikle/afprøve?

Udvikling og afprøvning

På baggrund af ovenstående får I mulighed for at få et styrket indblik i, hvordan eleverne ser på undervisningen, og/ eller hvordan undervisningen ser ud udefra. Dette kan give anledning til at udvikle undervisningen, ved at der stilles skarpt på konkrete områder, som I arbejder videre med.

1 Drøft udvikling af undervisningen:

Overvej i fællesskab: Hvilke nye greb ville det være relevant for os at afprøve i undervisningen?

2 Indgå aftaler

- Beslut, hvem der afprøver de nye greb i undervisningen og hvornår.
- Aftal, hvordan I vil holde øje med virkningen af de nye greb. Det kan fx være, at I vil tage egne noter undervejs. Eller I kan anvende observationsguiden eller spørgeskemaet til at undersøge undervisningen på ny.

3 Følg op

Når den planlagte ændring er gennemført, sætter teamet sig igen sammen og drøfter de iagttagelser, observationer eller elevbesvarelser, som I har valgt at arbejde med. I kan gentage drøftelserne (pkt. 3 i venstre kolonne) og desuden tage afsæt i følgende spørgsmål:

- Hvad virkede som forventet?
I hvilke situationer og for hvilke elever?
- Hvor mangler vi endnu at se en virkning?

Afslut med at beslutte, om I vil lave en ny afprøvning (og gentag i så fald trin 1-3), eller om I vil afrunde forløbet.

På de næste sider følger observationsguide og spørgeskemaspørgsmål fordelt på en række underemner.

Interaktion i undervisningen

Tydelig kommunikation og meningsfuldhed

- Læreren forklarer det faglige stof i et tydeligt og forståeligt sprog, både ift. konkrete opgaver og mere abstrakte emner.
- Læreren kommunikerer, således at eleverne kan forstå og acceptere, at det er meningsfuldt at lære, selvom det ikke altid er spændende.

Observation kig fx efter ...

- Hvordan læreren introducerer opgaver, aktiviteter eller faglige emner for eleverne
- Hvad læreren gør for at understøtte, at eleverne forstår instruktion og forklaringer
- Hvordan læreren gør stoffet relevant og meningsfuldt for eleverne at lære.

Spørgsmål til eleverne

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om din [fag]lærer?

- Når min [fag]lærer forklarer en opgave/aktivitet, er det tydeligt, hvad vi skal gøre.
- Min [fag]lærer er god til at forklare noget nyt, vi skal lære, så det er nemt at forstå.
- Min [fag]lærer bruger sjældent ord, der er svære at forstå.
- Hvis min [fag]lærer bruger et ord, der er svært at forstå, forklarer han/hun det bagefter.
- Min [fag]lærer er god til at forklare os, hvorfor det vi arbejder med er vigtigt at lære.

Svarskala: helt uenig, nærmest uenig, hverken/eller, nærmest enig, helt enig.

Interaktion i undervisningen

Spørgsmålsorienteret dialog

- Læreren skaber plads til spørgsmål, stiller åbne spørgsmål og sørger for, at der er en fleksibel sværhedsgrad af spørgsmål.
- Læreren viser interesse for elevernes læreproces i kraft af processuelle spørgsmål og faciliterer, at eleverne selv stiller spørgsmål.
- Læreren bruger spørgsmål til at guide eleven tættere på stoffet.

Observation kig fx efter ...

- Hvordan læreren skaber plads til, at eleverne kan stille spørgsmål
- Hvordan læreren stiller spørgsmål til eleverne (kig fx efter variation i formulering og sværhedsgrad)
- Hvordan læreren understøtter, at eleverne fx udfolder eller argumenterer for deres svar
- Hvordan læreren taler med eleverne om formålet med at stille spørgsmål (fx at være nysgerrig, undersøgende eller underbygge viden).

Spørgsmål til eleverne

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om din [fag]lærer?

- Min [fag]lærer kan godt lide, at man stiller spørgsmål.
- Min [fag]lærer siger, at vi skal spørge om hjælp, hvis der er noget, vi har svært ved at forstå.
- Når min [fag]lærer stiller et spørgsmål til mig eller klassen, går han eller hun op i, at man kan begrunde svaret.
- Sværskala: helt uenig, nærmest uenig, hverken/eller, nærmest enig, helt enig.

Hvor tit sker følgende i [fag]timerne?

- Min [fag]lærer opfordrer os til selv at finde på spørgsmål til faglige emner (fx om en bog vi læser, eller et emne vi har om i matematik).
- Min [fag]lærer fortæller os, at når man skal lære noget nyt, er det vigtigt at stille spørgsmål.
- Min [fag]lærer stiller spørgsmål for at tjekke, om vi har forstået det, vi har været igennem i undervisningen.
- Min [fag]lærer stiller både nemme og svære spørgsmål i løbet af undervisningen.

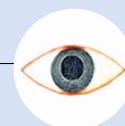
Sværskala: aldrig, sjældent, nogle gange, ofte, altid.

Interaktion i undervisningen

Stilladsering gennem demonstration og anvendelse

- Læreren viser eleverne, hvordan man løser en opgave og hvorfor, og hjælper derigennem til at stilladser elevernes læring.
- Læreren får eleverne til at modellere, hvordan de ville løse en opgave, og fremhæver og synliggør de læringsstrategier og metoder, som eleverne benytter.
- Læreren giver eleverne opgaver, der giver eleverne mulighed for at bringe undervisningens faglige indhold i spil, og som eleverne selv kan løse på baggrund af lærerens instruktion.
- Læreren stilladser elevernes læring ved at strukturere læringsprocessen og støtte eleverne, således at de får hjælp til at lære det, der ligger lige umiddelbart uden for, hvad de selv kan tilegne sig, men inden for, hvad de kan tilegne sig med støtte fra læreren eller hinanden.

Observation kig fx efter ...

- Hvordan læreren arbejder med demonstration og modellering i undervisningen (herunder om eleverne modellerer løsning af en opgave)
- Hvilke muligheder læreren giver eleverne for at bringe det, de lige har lært, i spil i undervisningen.

Spørgsmål til eleverne

Hvor tit gør din [fag]lærer følgende i undervisningen?

- Viser, hvordan man løser en opgave og forklarer, hvorfor og hvordan man gør det
- Får os til at løse opgaver foran hinanden i klassen
- Får os til at forklare for klassen eller sidemanden, hvordan vi løser en opgave, imens vi gør det
- Giver os opgaver, hvor vi skal bruge det, vi lige har lært i undervisningen til at løse dem
- Hjælper os med at bruge det, vi lige har lært (fx til at løse en opgave).

Svarskala: aldrig, sjældent, nogle gange, ofte, altid.

Interaktion i undervisningen

Differentiering i dialog og instruktion

- Læreren møder eleverne, hvor de er, ved at tilpasse dialogen, fx forklaringer og svar på spørgsmål, så den passer til elevernes forskellige forudsætninger.
- Læreren reagerer løbende på, hvad der sker i undervisningen og på elevernes reaktioner, og tilpasser undervisningen efter skift eller efter ikke-intenderede reaktioner på instruktion.

Observation kig fx efter ...

- Hvordan læreren tilpasser sin instruktion og dialog til forskellige elevers niveau og behov, både for hele klassen og ved gruppearbejde
- Hvordan læreren tilpasser undervisningen, hvis den ikke forløber efter hensigten.

Spørgsmål til eleverne

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om din [fag]lærer?

- Min [fag]lærer er god til at forklare noget nyt, vi skal lære, på mange forskellige måder.
- Min [fag]lærer er god til at se, hvornår vi ikke forstår det, der bliver forklaret.
- Når der er noget, jeg har svært ved at forstå, er min [fag]lærer god til at forklare det på en anden måde, så jeg bedre forstår det.
- Når vi laver gruppearbejde, hjælper vores [fag]lærer med at sikre, at alle i gruppen forstår opgaven/aktiviteten.

Svarskala: helt uenig, nærmest uenig, hverken/eller, nærmest enig, helt enig.

Interaktion i undervisningen

Instruktion og bevidsthed om læringsstrategier

- Læreren skaber klare rammer for eleverne gennem en mere direkte lærerstyret instruktion og handlingsanvisning i at lære det faglige indhold.
- Læreren understøtter en dialogisk og åben læreproces, hvor eleverne får mulighed for at undersøge, reflektere over og udvikle deres personlige læringsstrategier.

Observation kig fx efter ...

- Hvordan læreren kommunikerer om opgaver/aktiviteter
- Hvordan lærer og elever taler om læringsstrategier
- På hvilken måde fordele og ulemper ved forskellige læringsstrategier bliver gjort tydelige for eleverne.

Spørgsmål til eleverne

Hvor tit gør din [fag]lærer følgende i undervisningen?

- Forklarer, hvad en opgave går ud på, og hvordan vi skal løse opgaven
- Fortæller os, at vi skal finde den måde at lære på, der passer bedst til os
- Gør os opmærksom på fordele og ulemper ved måden, vi hver især løser en bestemt opgave på
- Taler med hele klassen i fælleskab om de forskellige måder, vi løser opgaver eller læser tekster på, så vi bliver klar over, at der er forskellige måder at lære på.

Svarskala: aldrig, sjældent, nogle gange, ofte, altid.

Interaktion i undervisningen

Passende fagligt niveau og fastholdelse af engagement

- Læreren stiller krav til eleverne, der hverken er for høje eller for lave, således at eleverne må lægge en vis arbejdsindsats, uden at målet er uden for rækkevidde.
- Læreren sørger for, at eleverne ikke mister engagementet, fordi niveauet er for højt eller lavt.
- Læreren giver udtryk for, at han/hun har tiltro til, at eleverne kan løse opgaverne, så deres faglige engagement fastholdes.

Observation kig fx efter ...

- Hvordan læreren tilpasser det faglige niveau i undervisningen
- Hvordan elevernes motivation og engagement er
- Hvordan læreren fastholder elevernes engagement.

Spørgsmål til eleverne

Hvor tit sker følgende i [fag]timerne?

- Jeg mister lysten til [fag], når jeg skal lave en opgave/aktivitet, der er for svær.
- Jeg mister lysten til [fag], når jeg skal lave en opgave/aktivitet, der er for nem.
- Jeg skal lave en opgave/aktivitet, der er så svær, at jeg begynder at lave noget andet end [fag].
- Jeg skal lave en opgave/aktivitet, der er så nem, at jeg begynder at lave noget andet end [fag].
- Opgaverne/aktiviteterne i [fag] er spændende.

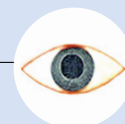
Svarskala: aldrig, sjældent, nogle gange, ofte, altid.

Interaktion i undervisningen

Intentioner og formativ feedback

- Læreren har en bevidst intention og et bevidst formål med undervisningen.
- Læreren kommunikerer mål til eleverne, når det er meningsfuldt.
- Læreren hjælper eleverne med at finde ud af, hvor de er på vej hen (hvad de skal lære), hvor de er nu, og hvordan de kommer derhen.
- Læreren faciliterer, at eleverne får mulighed for at give hinanden formativ feedback.

Observation kig fx efter ...

- Hvordan læreren (og eleverne) kommunikerer om intentioner og mål i undervisningen
- Hvordan læreren arbejder med feedback i undervisningen (skeln gerne mellem formativ og summativ feedback)
- Hvordan eleverne giver hinanden feedback.

Spørgsmål til eleverne

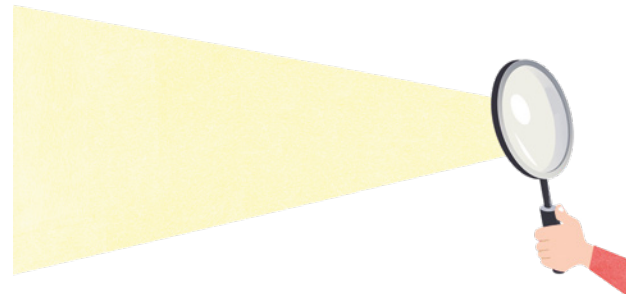

Hvor tit gør din [fag]lærer følgende i undervisningen?

- Fortæller mig, hvad jeg skal lære i [fag]
- Viser mig, hvor langt jeg er i forhold til det, jeg skal lære i [fag]
- Forklarer mig, hvad jeg skal gøre for at nå i mål med det, jeg skal lære i [fag].

Svarskala: aldrig, sjældent, nogle gange, ofte, altid.

Observationsark

Dato: _____ Fokus: _____

Underviser: _____ Observatør: _____

TID	BESKRIVELSE AF UNDERVISNINGSSITUATIONEN	EGNE REFLEKSIONER

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk

**Redskab til udvikling af interaktion
i undervisningen**

© 2021 Danmarks Evalueringsinstitut
Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Design: BGRAPHIC
Illustration: Rikke Bisgaard

Publikationen er udgivet i elektronisk form på www.eva.dk og er trykt til eget forbrug. Publikationen kan ikke købes.

ISBN [www: 978-87-7182-572-5](http://www.978-87-7182-572-5)